

Pirkanmaan hyvinvointialue

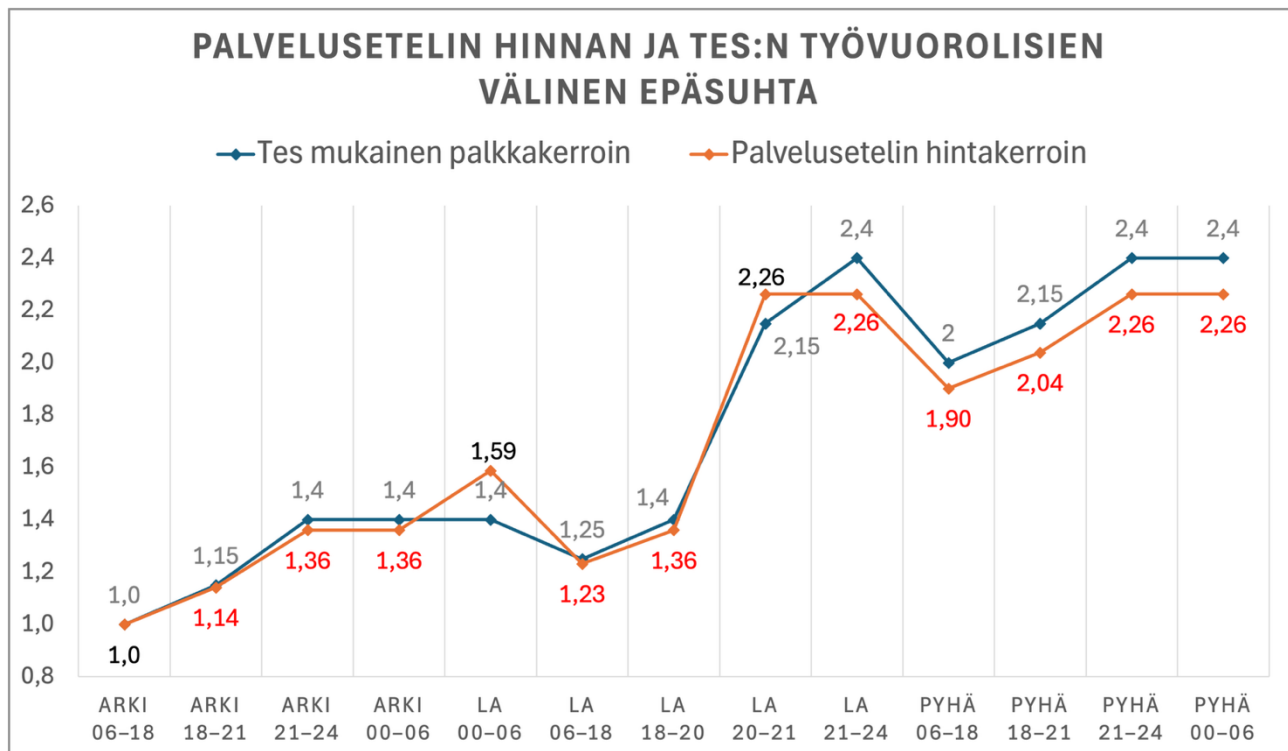
Henkilökohtaisen avun palveluseteli – keskeiset ongelmakohdat alueellanne

Olemme analysoineet kaikkien hyvinvointialueiden henkilökohtaisen avun palvelusetelien hinnoittelua sekä matkakustannusten korvauskäytäntöjä. Hinnoittelua on tarkasteltu suhteessa alan yleisesti tovaan työehtosopimukseen (Yksityinen sosiaalipalveluala TES) sekä soveltuvaan lainsäädäntöön. Aluekohtaiset analyysit ovat kokonaisuudessaan nähtävissä osoitteessa www.huomioistuin.fi. Tämä yhteenveto koskee Pirkanmaan hyvinvointialueella tunnistettuja keskeisiä ongelmakohtia.

1. TES-mukaisten työaikalisien huomiotta jättäminen

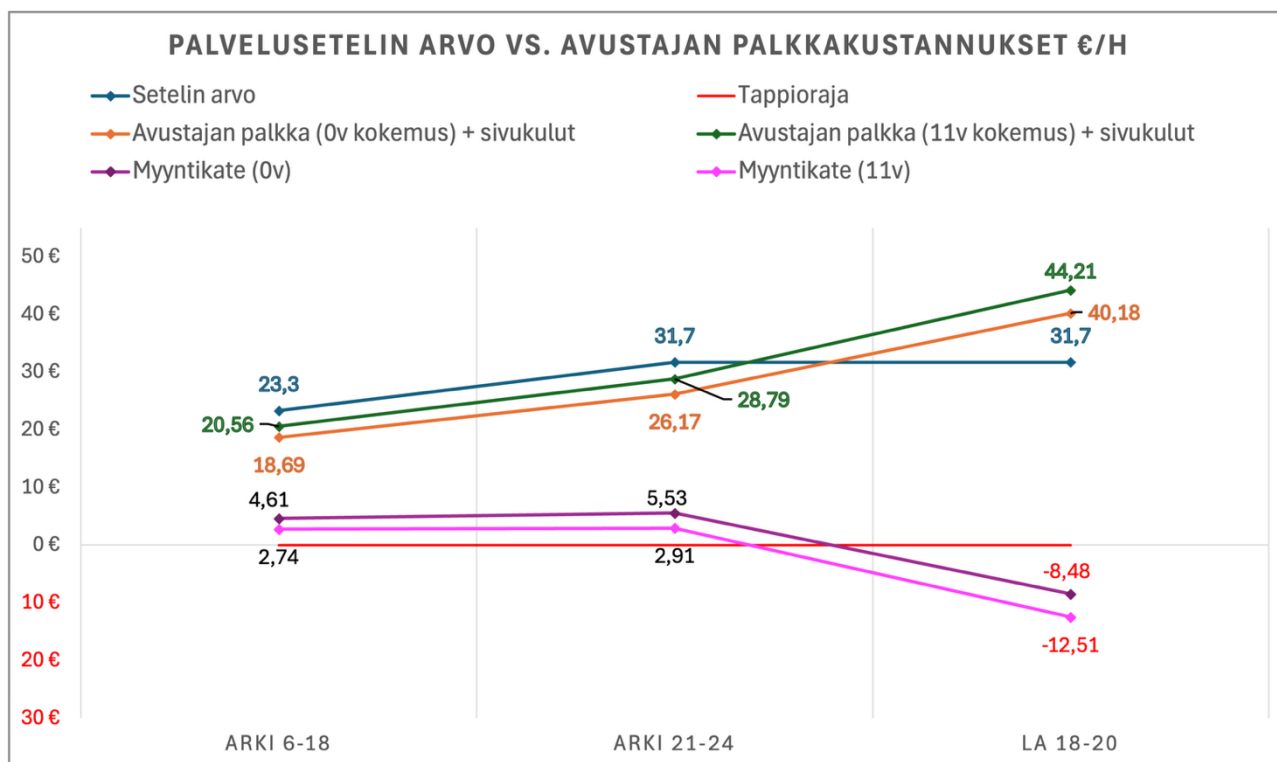
Henkilökohtaisen avun palveluita tuottavia yrityksiä sitoo yleissitovasti Yksityinen sosiaalipalvelualan TES. Alan työnantajat ovat sidottuja sen mukaisiin työaikaisiin, mutta Pirkanmaan hyvinvointialue ei huomioi näitä lakisääteisiä kustannuksia henkilökohtaisen avun palvelusetelin hinnoittelussa todellisia kustannuksia vastaavasti.

Oheinen kuvaaja osoittaa tilanteen selkeästi (kuvaaja 1):

Kuvaaja vertaa TES:n mukaisia palkkakertoimia ja palvelusetelin hintaa eri vuorokauden- ja viikonpäivän aikoina. Kuvaaja havainnollistaa, että palvelusetelin hinnoittelu on lähtökohtaisesti lievästi alimitoitettu suhteessa TES:n mukaiseen kustannustasoon.

Seuraava kuvaaja havainnollistaa tilanteen euromääräisesti (kuvaaja 2):

Kuvaaja osoittaa, että palvelun tuottaminen on tiettyinä viikon- ja vuorokauden aikoina tappiollista, vaikka tarkastelussa on huomioitu ainoastaan avustajan palkkakustannukset.

Laskenta perustuu henkilökohtaisen avustajan matalimpaan A-palkkaryhmään (Yksityinen sosiaali-palvelualan TES) sekä sivukulukertoimeen 1,45. Kaikki arvot on esitetty euroina per tunti (€/h).

Lisähuomio: kun kohdassa 2 mainitut työn vaativuutta koskevat asiat huomioidaan palkassa, voi avustajan tuntipalkka olla 14% korkeampi, kuin nyt esitellyssä kuvaajassa.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että:

- ilt-, yö-, lauantai- ja sunnuntaityöstä aiheutuvat lisäkustannukset jäävät suurilta osin, tai kokonaan palveluntuottajan katettaviksi
- palvelusetelin arvo vastaa käytännössä vain arkipäivän kustannuksia
- todelliset kustannukset ja korvaustaso ovat merkittävässä epäsuhdassa
- palvelusetelimalli on eriarvoisessa asemassa palkkakustannusten huomioimisessa suhteessa muihin toteutustapoihin

Vaikutus:

- palveluntuottajat joutuvat rajaamaan palvelun saatavuutta erityisesti öisin ja viikonloppuisin
- vuorot jäävät täyttämättä tai niitä joudutaan rajoittamaan
 - asiakkaiden yhdenvertaisuus ei toteudu (avun saatavuus riippuu ajankohdasta)
- järjestelmä ohjaa epäsuorasti lain ja TES:n vastaiseen toimintaan
- järjestelmä ei ole rakennettu todellisen työehtosopimuksen pohjalta
 - palveluntuottaja kantaa merkittävän taloudellisen riskin
 - hinnoittelu ei heijasta palvelun tuottamisen todellisia ehtoja

2. Työn vaativuuden huomioimatta jättäminen palvelusetelin arvossa

Alan TES määrittelee henkilökohtaisen avun työn vaativuuden mukaan palkkaryhmään A, B tai C kuuluvaksi. Palvelusetelin arvon määrittämisessä ei ole tosiasiallisesti huomioitu työn vaativuutta, vaikka se on keskeinen osa Yksityinen sosiaalipalveluala TES:n mukaista palkkausta.

SOSTES taulukkopalkat 2026 - 2027, €/h

Muu Suomi, taulukkopalkat 1.8.2025

Palkkaryhmä	Palkkaluokka	0 vuotta	5 vuotta	8 vuotta	11 vuotta
A	G15A	12,79 €	13,21 €	13,63 €	14,06 €
B	G17B	13,56 €	14,00 €	14,45 €	15,91 €
B	G18	13,56 €	14,00 €	14,45 €	15,00 €
C	G20C	14,82 €	15,23 €	15,63 €	16,03 €
C	G21	14,98 €	15,61 €	16,25 €	16,91 €
C	G22	15,09 €	15,73 €	16,40 €	17,09 €

Pirkanmaan hyvinvointialue ei ole ottanut työn vaativuutta huomioon sen enempää vammaisten asiakkaiden yksilöpäätöksissä kuin palvelusetelin hinnoittelussakaan. Niinpä B ja C palkkaryhmän työt hinnoitellaan kaikki A-palkkaryhmän työksi, kun hyvinvointialueen palvelusetelin hintaa ei ole sidottu työn vaativuuteen.

Tämä vaikuttaa erityisesti tilanteissa, joissa:

- asiakkaalla on laaja-alaisia tai vaativia avuntarpeita
- työ edellyttää erityisosaamista ja laajempaa vastuunottoa

Vaikutus:

- vaativampiin asiakkuuksiin on vaikea löytää osaavaa henkilöstöä
- palvelun laatu ja jatkuvuus vaarantuvat
- nykyinen hinnoittelu ohjaa koko toimialan palkkojen vinoumaan

3. Päivärahojen ja matkakustannusten epäselvyys

Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelusetelin sääntökirjan mukaan palvelusetelin arvo sisältää myös mahdolliset avustajan päivärahat ja ateriakorvaukset. Niitä ei voi laskuttaa erikseen hyvinvointialueelta eikä asiakkaalta, eikä niitä pidetä sääntökirjassa tarkoitettuina lisäpalveluina.

Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että avustajan matkustamisesta aiheutuvat päivärahat ja ateriakorvaukset jäävät katettaviksi palvelusetelin kiinteästä arvosta. Näitä kustannuksia ei kuitenkaan ole huomioitu omana korvattavana eränään palvelusetelin hinnoittelussa, vaan ne sisältyvät samaan korvaukseen, jolla tulee kattaa myös palvelun henkilöstö- ja muut tuotantokustannukset.

Vaikutus:

- palvelusetelin arvo ei vastaa kaikissa tilanteissa palvelun todellisia kustannuksia
- asiakkaan mahdollisuudet matkustaa ja osallistua kodin ulkopuoliseen toimintaan voivat käytännössä heikentyä
- palveluntuottajalle syntyy lisäkustannuksia, joita ei korvata erikseen
- palvelusetelimalli poikkeaa tältä osin muista henkilökohtaisen avun järjestämistavoista, joissa matkustamisesta aiheutuvat kustannukset voidaan korvata erillisinä
- kustannuspaine voi vaikeuttaa työehtosopimuksen mukaisten korvausten täysimääräistä toteuttamista tilanteissa, joissa matkustamisesta aiheutuu merkittäviä kustannuksia

4. Henkilökohtaisen avun sääntökirjan ajantasaisuus

Pirkanmaan hyvinvointialueen henkilökohtaisen avun sääntökirja on hyväksytty aluehallituksessa 29.4.2024 (§ 127), ja siihen on tehty muutoksia 19.2.2025, 19.1.2026 ja 21.5.2026. Sääntökirjan hyväksymis- ja muutospäivämäärät on ilmoitettu etusivulla, mikä tukee asiakirjan ajantasaisuuden arviointia suhteessa voimassa olevaan lainsäädäntöön.

5. Yhteenveto

Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelusetelimalli ei tällä hetkellä vastaa henkilökohtaisen avun todellisia kustannuksia eikä työehtosopimuksen velvoitteita.

Keskeiset ongelmat ovat:

- palvelusetelin arvo ei huomioi TES:n mukaisia työaikallisia todellisia kustannuksia vastaavasti
- työn vaativuutta ja palkkaryhmiä ei huomioida hinnoittelussa
- puuttuva prosessi avustajan matkakustannuksien ja päivärahojen korvaamisesta, asiakkaan kanssa liikuttaessa

Kokonaisvaikutus:

Nykyinen malli heikentää palvelun saatavuutta, laatua ja yhdenvertaisuutta sekä siirtää kustannusvastuuta perusteettomasti palveluntuottajille.

Nykyinen malli on ristiriidassa useiden kansallisten lakien, EU-oikeuden sekä Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa, kuten ainakin:

- YK:n vammaissopimus
- Euroopan unionin perusoikeuskirja ja Euroopan sosiaalinen peruskirja
- Perustuslaki
- Yhdenvertaisuuslaki
- Sosiaalihuoltolaki
- Sosiaalihuollon asiakaslaki
- Vammaispalvelulaki
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä
- Hallintolaki

6. Korjaavat toimenpiteet

Odotamme Pirkanmaan hyvinvointialueen korjaavan viipymättä seuraavat ongelmat:

1. Henkilökohtaisen avun palvelusetelin arvon päivittäminen siten, että se kattaa:
 - TES:n mukaiset työaikalisät kaikkina viikon- ja vuorokauden aikoina
 - Selkeät ja avoimet toimintamallit siihen, miten etukäteen tiedossa olevat TES-korotukset viedään henkilökohtaisen avun palvelusetelin arvoon täysimääräisesti ja oikea-aikaisesti.
2. Vaativuusperusteisen hinnoittelumallin käyttöönotto
 - Henkilökohtaisen avun palvelupäätösten tulee sisältää määrittäminen kunkin asiakkaan työn vaativuuden mukaisesta palveluluokasta. Pohjanmaan hyvinvointialueen palvelusetelimalli voi toimia tästä hyvänä esimerkkinä
3. Sääntökirjaan tulee sisällyttää selkeät ja velvoittavat määräykset matkakustannusten ja päivärahojen korvaamisesta palveluntuottajalle:
 - hyvinvointialueen tulee varmistaa, että palvelusetelimallia voidaan käyttää yhdenvertaisesti myös tilanteissa, joissa henkilökohtainen apu edellyttää matkustamista
 - sääntökirjaan on kirjattava yksiselitteiset menettelytavat, joiden perusteella palveluntuottaja voi laskuttaa avustajan matkakustannukset ja päivärahat hyvinvointialueelta

7. Tarkempi oikeudellinen analyysi tilanteesta

Olemme tuottaneet osana yhdenvertaisuusvaltuutetulle tehtyä kantelua perusteellisen oikeudellisen analyysin tilanteesta Suomessa. Tätä analyysiä ovat lausunnoissaan arvioineet:

- Kaarlo Tuori, professori (emeritus)
- Tapio Rätty, OTK, sosiaalioikeuden asiantuntija
- Pauli Rautiainen, julkis-, hyvinvointi- ja valtiosääntöoikeuden dosentti, sosiaalioikeuden yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

Yhdenvertaisuusvaltuutetulle tehty oikeudellinen analyysi ja siihen liittyvät lausunnot ovat ladattavissa kampanjasivulta osoitteesta: www.huomioistuin.fi.